

naar neutrale staten als Zweden, Spanje en Portugal goeddeels weg. De overzeese handel zou dan vrijwel volledig verdwijnen. Dat effect deed zich ook voor: waren in de maanden mei en juni van de jaren '38 en '39 zeeschepen met een totaal tonnage van 7,35 mln brutoregister-ton de Nederlandse havens binnengevallen, in diezelfde maanden in de jaren '40 en '41 daalde dat cijfer tot 260.000 ton – een daling met 96½%.¹ Na een jaar bezetting kwam de invoer op ongeveer een derde van het vooroorlogse peil te liggen, de uitvoer op twee-vijfde. Dat die percentages niet nog veel geringer waren, was gevolg van de versterkte handelsbeweging met Duitsland die nauwelijks van de zeewegen gebruik maakte.

Men schatte dat vóór de oorlog ca. 6% van de werkzame bevolking haar inkomen verdiend had in de buitenlandse handel en in de scheepvaart op het buitenland.² Deze bron van verdiensten zou, als de oorlog voortduurde, goeddeels wegvallen. Maar ook andere bronnen zouden dan verdwijnen. Naar schatting was een zevende van het vooroorlogse nationaal inkomen direct of indirect uit Nederlands-Indië afkomstig geweest; bovendien was een groot deel van de in het buitenland belegde kapitalen in landen belegd waarmee het kapitaalsverkeer verbroken werd en, bij het voortduren van de strijd, verbroken zou blijven – om slechts de belangrijkste te noemen: Verenigde Staten (Nederlandse beleggingen ruim f 1600 mln), Engeland (ruim f 900 mln), Zuid-Afrika (ruim f 200 mln), Canada en Argentinië (elk ca. f 120 mln)³; bedragen voor rente en aflossingen zou men dus uit die landen niet meer ontvangen.

Gedetailleerde berekeningen omtrent het deel van het nationale inkomen dat, als de internationale verbindingen niet hersteld werden, als gevolg van Nederlands inlijving in het door Duitsland beheerste deel van Europa dreigde weg te vallen, zijn ons niet bekend en die berekeningen zijn, voorzover wij weten, tijdens de bezetting ook niet gemaakt. Wat wij echter in het voorafgaande weergegeven hebben, wettigt al de conclusie dat, wilde men bij het voortduren van de oorlog een al te drastische daling van het nationaal inkomen en van de werkgelegenheid hier te lande voorkomen, een ruime mate van heroriëntatie van het bedrijfsleven op Duitsland onvermijdelijk was. Dat zou niet alleen voor bezet Nederland gelden, maar evenzeer voor bezet Noorwegen, voor bezet Denemarken, voor bezet België en voor bezet Frankrijk (dat laatste met inbegrip van het z.g. onbezette gedeelte).

¹ Dep. van handel, nijverheid en scheepvaart, afd. econ. onderzoek: 'De economische ontwikkeling van Nederland gedurende het eerste jaar van de Duitse bezetting' (1941), p. 1. ² 'De economische structuur van Nederland', p. 37. ³ Gegevens in *FiWi, Referat Handels- und Devisenpolitik*, C 5.